

Нуредин ИСЕЈНОВСКИ

ИСЛАМСКИ КАЛЕНДАР

Календарот кај Арабјаните пред појавата на исламот

Арабјаните и пред појавата на исламот, како и многу други народи, го употребувале лунарниот календар. Лунарниот календар, кој се темели на сметањето на времето според движењето на Месечината е постар начин на сметање од сончевиот календар, кој се темели на движењето на Земјата околу Сонцето. Месечевите мени може лесно да се видат, со што може лесно да се провери кога започнува, односно кога завршува одреден месец, за разлика од соларниот календар, каде што многу тешко би можело да се одреди соларниот датум според положбата на Сонцето. Лунарниот месец го опфаќа периодот помеѓу две месечеви мени. Лунарниот месец трае 29 дена 12 часа 44 минути и 2.8 секунди. Лунарната година е за 10 дена и 21.2 часа пократка од соларната.

Арапскиот календар во почетокот се состоел од 12 месеци. За Арапите бил од голема важност аџилакот во Мека. Арапите за време на аџилакот ги одржувале своите годишни панаѓури. Бидејќи лунарната година е за 10 дена и 21.2 часа пократка од соларната, аџилакот се одржувал во различни годишни периоди (сезони). Ним не им одговарало поместувањето на аџилакот во различни годишни периоди. Тие особено настојувале на аџилак да се оди кога нема да биде ни многу топло ни многу ладно, т.е. кога ќе може полесно да се патува. Поради тоа, околу 200 години пред пејгамберот¹ Мухамед бил воведен дополнителен 13-ти месец на лунарната година, наречен Неси. Овој месец се додавал секогаш кога разликата помеѓу соларната и лунарната година ќе исполнела еден цел месец. Така Арапите на 24 лунарни години додавале 9 дополнителни месеци. Со тоа Арабјаните користеле комбиниран лунарно-соларен календар, во кој годината се смета според Сонцето, а месеците според Месечината.

¹ Тука би сакал да истакнам дека во нашата историографија се прави грешка со употребата на погрешниот термин пророк за Мухамед. Според исламското учење Мухамед, Иса (Исус), Муса (Мојсие) и други, кои исто така се спомнати и во Библијата се пејгамбери. Зборовите пророк и пејгамбер не се само од различно потекло туку исто така сметам дека имаат и различно значење. Според исламското учење пејгамбер е некој вид на „медиум“. Ајетите од Куранот кои ги кажал Мухамед според исламското учење не се прорекувања на Мухамед туку се „божји зборови“ кои буквално се пренесени „до последна буква“ без толкување. Грешката се прави обично кога, за да се објасни нешто поврзано со религија, се употребуваат веќе постоечки термини сметајќи дека имаат исти значења.

Воведувањето на исламскиот календар

Исламскиот календар бил воведен во 639-та година од калифот Омер ибн ал Хатаб, кој го прогласил за државен календар. Според преданието, извесен Ебу Машер ел Ешари во едно писмо до калифот му приговорил на калифот Омер што не ги датирал своите писма, по што калифот Омер наредил да биде изработен исламскиот календар, кој бил прогласен за државен календар. Била утврдена исламска ера, која започнува со хиџра, т.е. со преселбата на Мухамед од Мека во Медина.

Кога Мухамед забележал дека сигурноста на неговиот живот и интересите на исламот бараат напуштање на Мека, на 9 септември 622 година тргнал кон Медина. На 20 септември 622 година пристигнал во местото Куба во непосредна близина на Медина. Ова патување е наречено хиџра или преселба. Во градот Медина влегол на 24 септември 622 година.

Хиџретската ера започнува првиот ден од месецот Мухарем, онаа година во која Мухамед се преселил од Мека во Медина. Тоа значи дека хиџретската ера не започнува со датумот на самата хиџра, т.е. 20 септември 622 година, туку првиот ден од првиот месец Мухарем истата година. Тоа значи дека хиџретската ера започнува на ден петок 16 јули 622 година.

Лунарната година по исламскиот календар се состоела од 12 месеци. Тоа било регулирано уште од времето на Мухамед, кога бил укинат дополнителниот месец Неси со следниот ајет: „...бројот на месеците кај Аллаха е дванаесет“ - Кур`ан² 9,36.

Во исламскиот календар биле задржани старите имиња на месеците од пред исламот. Во продолжение ќе ги наведем имињата на арапските месеци по редослед со бројот на денови во месецот:

1) Мухарем	30 дена
2) Сафер	29 дена
3) Ребијулеввел	30 дена
4) Ребијулахир	29 дена
5) Џемазијелеввел	30 дена
6) Џемазијелахир	29 дена
7) Реџеп	30 дена
8) Шабан	29 дена
9) Рамазан	30 дена
10) Шеввал	29 дена
11) Зилкаде	30 дена
12) Зилхиџе	29 дена

Како и другите календари, и исламскиот има престапни години што служат за да се усогласи хиџретската година со движењето на Месечината. Времето на еден синодички месец или лунација изнесува 29,5303881 дена или 29 дена 12 часа 44 минути и 2.8 секунди. Тоа време, значи, не е изразено со цел број на денови. Бидејќи е незгодно денот да се започнува различно, морало да се земаат цели броеви на деновите во месецот. Било решено непарните месеци во

² Хасан Цило, Кур`ан со превод, комплекс „Мелик Фахд“, Медина

годината: Мухаррем, Ребијулеввел, Џемазијелеввел, Реџеп, Рамазан и Зилкаде да имаат по 30 дена, додека парните месеци во годината: Сафер, Ребијулахир, Џемазијелахир, Шабан, Шеввал и Зилхиџе да имаат по 29 дена. Со тоа месечевата година трае $(6 \times 30) + (6 \times 29) = 354$ дена. Меѓутоа, 12 синодички месеци траат 354,3670572 дена со што се покажува годишна разлика од 0,3670572 дена или 8 часа 48 минути 34 секунди. За 30 години таа разлика ќе изнесува 11,011716 дена или 11 дена 00 часа 16 минути и 48 секунди. За да се изедначи оваа разлика, морало во период од 30 години да се земаат 11 престапни години со по 355 дена. Престапните години од тој циклус од 30 години се оние години, кај кои на крајот од годината разликата ќе се зголеми за повеќе од 12 часа. Тоа се добива кога разликата од 8 часа 48 минути 34 секунди ќе ја множиме по ред со 1, 2, 3, ..., 29, 30 години од тој циклус поединечно и ќе ги заокружиме така добиените резултати за цел број на ден. Во продолжение, ќе го покажам тоа заокружување за цел ден, односно престапните години од тој 30-годишен циклус.

1 година	=	8 часа 48 минути 34 секунди	=	0 ден
2 години	=	17 часа 37 минути 7,2 секунди	=	1 ден
3 години	=	1 ден 2 часа 24 минути 40,8 секунди	=	1 ден
4 години	=	1 ден 11 часа 14 минути 14,4 секунди	=	1 ден
5 години	=	1 ден 20 часа 2 минути 48 секунди	=	2 дена
6 години	=	2 дена 4 часа 51 минута 21,6 секунди	=	2 дена
7 години	=	2 дена 13 часа 39 минути 55,2 секунди	=	3 дена
8 години	=	2 дена 22 часа 28 минути 28,8 секунди	=	3 дена
9 години	=	3 дена 7 часа 17 минути 2,4 секунди	=	3 дена
10 години	=	3 дена 16 часа 5 минути 36 секунди	=	4 дена
11 години	=	4 дена 00 часа 54 минути 9,6 секунди	=	4 дена
12 години	=	4 дена 9 часа 42 минути 43,2 секунди	=	4 дена
13 години	=	4 дена 18 часа 31 минута 18,8 секунди	=	5 дена
14 години	=	5 дена 8 часа 19 минути 50,7 секунди	=	5 дена
15 години	=	5 дена 12 часа 8 минути 24 секунди	=	6 дена
16 години	=	5 дена 20 часа 56 минути 57,6 секунди	=	6 дена
17 години	=	6 дена 5 часа 45 минути 31,2 секунди	=	6 дена
18 години	=	6 дена 14 часа 34 минути 4,8 секунди	=	7 дена
19 години	=	6 дена 23 часа 22 минути 38,4 секунди	=	7 дена
20 години	=	7 дена 8 часа 11 минути 12 секунди	=	7 дена
21 години	=	7 дена 16 часа 48 минути 45,6 секунди	=	8 дена
22 години	=	8 дена 1 часа 36 минути 19,2 секунди	=	8 дена
23 години	=	8 дена 10 часа 36 минути 52,8 секунди	=	8 дена
24 години	=	8 дена 19 часа 25 минути 26,4 секунди	=	9 дена
25 години	=	9 дена 4 часа 14 минути 00 секунди	=	9 дена
26 години	=	9 дена 13 часа 2 минути 33,6 секунди	=	10 дена
27 години	=	9 дена 21 часа 51 минута 7,2 секунди	=	10 дена
28 години	=	10 дена 6 часа 39 минути 40,8 секунди	=	10 дена
29 години	=	10 дена 15 часа 28 минути 14,4 секунди	=	11 дена
30 години	=	11 дена 00 часа 16 минути 48 секунди	=	11 дена

Како што може да се види, разликата се покачува за 1 ден повеќе по 2, 5, 7, 10, 13, 15, 18, 21, 24, 26 и 29-та година и тие 11 години по ред во малиот круг се земаат како престапни години со по 355 дена. Престапниот ден се додава како 30-ти ден во месецот зулхиџрет, кој во проста година има 29 дена. Тој период од 30 години, кој се нарекува мал хиџретски круг или циклус трае $(11 \times 355) + (19 \times 354) = 10.631$ дена.

Воведувањето на 11 престапни години во малиот хиџретски круг не ја елиминира разликата помеѓу хиџретската година и траењето на 12 синодички месеци. И потоа останува неизрамнета разлика од 0,011716 дена или 00 часа 16 минути 48 секунди. Таа разлика достигнува 1 цел ден за 2560,59 години. Но, тоа ќе се решава тогаш.

По 210 години сите хиџретски датуми почнуваат да доаѓаат на ист ден во неделата. Тој круг, кој трае 210 години, се нарекува голем хиџретски круг. Тоа значи дека ако 1-ви мухарем 1-ва година по хиџра бил петок, тогаш 1-ви мухарем ќе биде на ден петок во хиџретските години 211, 421 итн.

Претворање на хиџретската година во грегоријанска и обратно

При претворањето на хиџретската година во грегоријанска и обратно треба да се има предвид дека:

- исламската ера по хиџра започнува од 16.07.622 г.н.е., односно 622 години 7 месеци и 16 дена по грегоријанска ера;
- лунарната година е за околу 11 дена пократка од соларната година. Тоа значи дека 32 соларни години се еднакви на 33 лунарни години.
- Во лунарниот календар деновите и месеците паѓаат во различни периоди (сезони) од годината во однос на соларната година.

За да се пресмета 1395 година по хиџра на која година ѝ одговара од грегоријанскиот календар треба да се преземат следните постапки:

- Првин годината 1395 се дели со 33, бидејќи 33 години по хиџра се еднакви на 32 години по соларниот календар. $1395 : 33 = 42,27$. Тоа значи дека 1395 лунарни години се за 42 години повеќе од соларните години.
- Резултатот 42 се минусира од годината по хиџра, т.е. $1395 - 42 = 1353$. Тоа значи дека 1353 соларни години поминале од хиџра.
- На тој резултат се додава 622, т.е. годината на хиџра, т.е. $1353 + 622 = 1975$. Тоа значи дека на годината 1395 по хиџра ѝ одговара 1975 година од граѓанскиот календар.

Што значи дека формулата за претворање на годината по хиџра во грегоријанска година е:

$$Г = X - (X / 33) + 622$$

Притоа буквата Г ја означува грегоријанската година, додека буквата X ја означува годината по хиџра.

Претворањето на годините од грегоријанскиот календар во години по хиџра се одвива според следнава формула:

$$X = \Gamma - 622 + (\Gamma - 622 / 32)$$

Оваа формула, која служи за претворање на хиџретската година во грегоријанска и обратно е со точност од ± 1 година.

Со оглед на фактот дека историјата е прецизна наука, овие пресметки не се доволни. За да се утврдат прецизно историските датуми од хиџретскиот во грегоријанскиот календар се направени таблици за пресметка, со кои можеме многу прецизно да претвориме еден датум во друг, а исто така и да го утврдиме денот во неделата. Види ги таблиците на Faik Reşat Unat „Hicri tarihleri miladi tarihe çevirme kilavuzu“.